

İZMİR CİVARINDA TESBİT EDİLEN BİR SELAGİNELLA SAHASI VESİLESİYLE

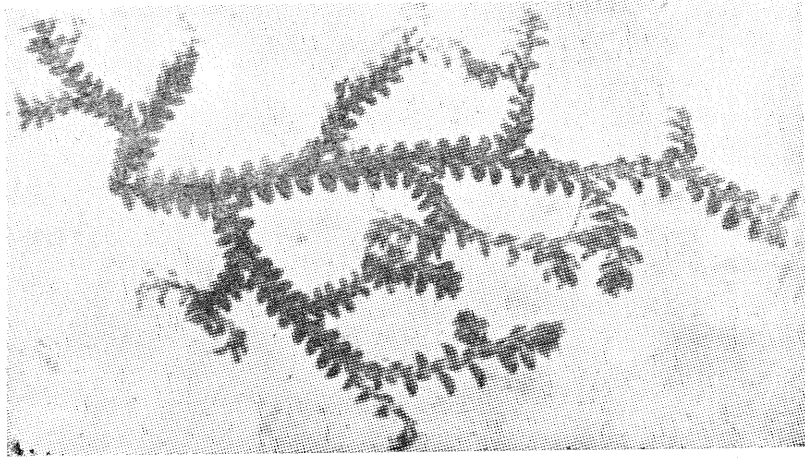
Dr. Y. VARDAR ve Dr. N. ZEYBEK
Ege Üniversitesi Botanik Enstitüsü

Memleketimizde bir çok botanik problemlerin ele alınmasının zarureti inkâr kabul etmez bir realitedir. Çünkü kaderi tabii kaynakların harekete getirilmesiyle ilgili bir memleket olduğumuzda zannederiz, kimse şüphe edemez. Ancak bu tabii kaynakların harekete getirebilmesi için her şeyden önce tabii kaynaklarımızın esasını teşkil eden nebat örtümüzün (floramızın) tanınması lâzım gelir. Bunun ise mahdut ve münferit gayretlerle mümkün olamayacağını, floramızın sür'atle ve bütün şümulü ile tanınabilmesi için her kademede meslekdaşlarımızın iş birliği yapmaları ve karınca karınca bu yönde yapabilecekleri yardımları esirgememeleriyle mümkün olacağını daha önce de işaret etmiştik (VARDAR, 1950). Bu sahada emek sarfeden arkadaşlarda zaman zaman acı olarak bu lâkaydimizden dert yanmışlar, yabancı amatörlerin dahi bizden daha şümulü gayretler sarfettiklerini belirtmişlerdir.

Son yıllarda Prof. H. BİRAND hocamızın Enstitü olarak memleket florasının tanınması yolundaki gayretleri büyük bir takdire değer (BİRAND, 1952). Ayrıca BAYTOP lar (1948 - 1960) ile KASAPLIGİL'in (1947) kendi yönlerinden de olsa memleket florasının tanınmasındaki öncülüklerini hiç bir zaman unutamayız. Bütün bunlara rağmen biz memleketimiz florasının sür'atle ve şümulü olarak tanınması için her öğretim kademesinde ve çeşitli bölgelerde bulunan meslekdaşların, küçük de olsa yardımlarının büyük değeri olacağına kaniyiz. Bunun son örneğini ZEYBEK (1960) vermiştir. Bu inancımızın ışığı altında taksonomi ile ilgili konularda spesialize olmadığımız halde, bölgemizde yaptığımız bir gezi esnasında tesbit ettiğimiz bir *Selaginella* sahası vesilesiyle aşağıdaki malûmatı sunmayı vazife saydık.

Malûm olduğu üzere *Selaginella*'nın tek cins halinde temsil

edildiği *Selaginellaceae* familyası da, *Selaginellales* ordusunun yegâne familyasıdır. Bu cinse dahil türlerin umumiyetle sürünücü gövdeleri, zengin dikotomik dallanma gösterirler. Yaprak dizilişleri sarmal veya karşılıklıdır. Genel olarak iki sıra büyük, iki sıra küçük yaprakların bulunuşu ve dorsiventral duruş bu cins için oldukça tipik bir özelliktir. Bitki kaideten nemli kayalar üzerinde zarif oyamsı yeşil bir örtü teşkil eder. *Selaginella* cinsinin yeryüzünde 600 kadar türü bilinmektedir (SMITH, 1955). Bunlardan *S. denticulata* (L.) LINK Akdeniz bölgesi için, *S. helvetica* (L.) LINK ise Orta Avrupa (Alp dağları, Balkanlar) ve Asya (Kafkasya, Mançurya, Japonya) için karakteristik formlar olarak tanınırlar. Memleketimizdeki yayılışı ile ilgili olarak KASAPLIGİL (1947) Rizede *S. helvetica*

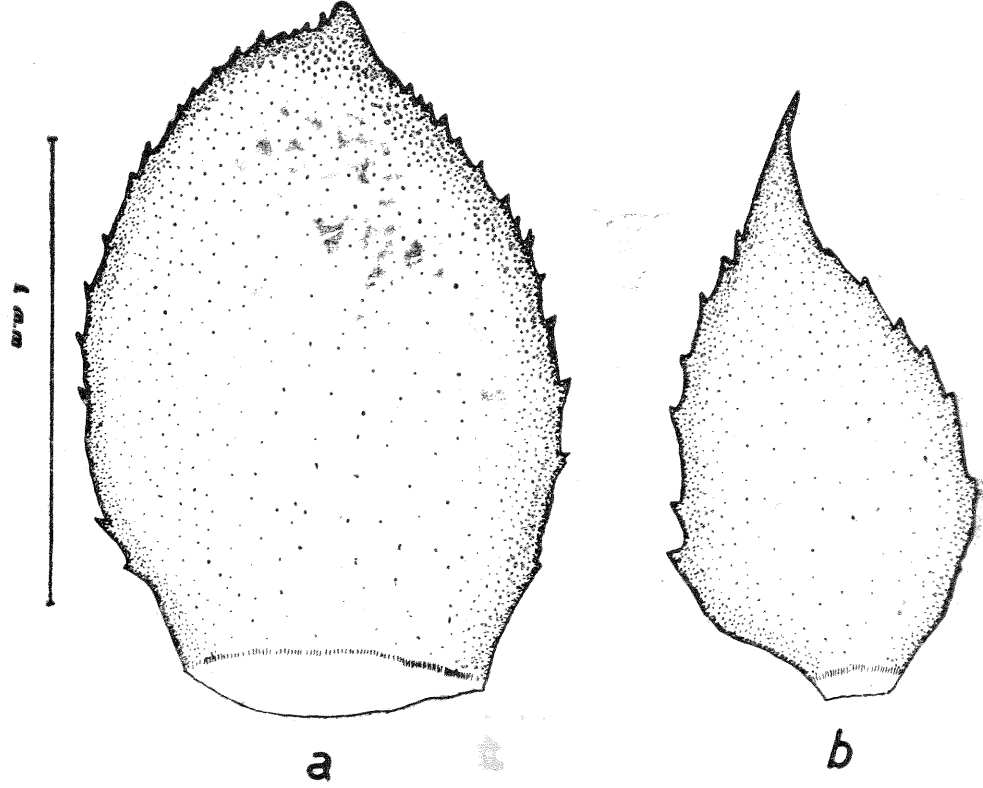
Şek. 1.— Bölgemizdeki *Selaginella denticulata* türünün gövdesinden kısmi görünüş.

bulunduğunu kaydeder. RECHINGER (1943) *S. denticulata*'nın Ege bölgesinde ve sarahaten Midilli, Sisam, Rodos adalarında bulunduğunu kaydettiği halde, Türkiye'ye ait kayıt koymamıştır. BOISSIER, *S. denticulata* nın yayılış sahasının tablosunu çizerken BALANSA ya izafeten bu türün İzmirde bulunduğuna işaret etmişse de herhangi bir mevki belirtmemiştir. Bu duruma göre memleketimizde KASAPLIGİL tarafından Karadeniz kıyılarında varlığı zikredilen *S. helvetica*'dan gayri, *S. denticulata*'nın da bulunduğu anlaşılır.

Biz 18.12.1960 günü Cumaovası Gümüldür boğazı istikametinde yaptığımız bir gezide, Bulgurca — Gümüldür yolu üzerinde Palamut

dağı eteklerinde, maki formasyonu altında rutubetli kayalarda zarif yeşil bir örtü teşkil etmiş bir *Selaginella* (Şek. 1) sahası tesbit ettik. Yaptığımız tetkiklere göre bu bitki *S. denticulata* dır. Buna göre, memleketimizde tesbit edilmiş olan bu iki türün ayırıcı vasıfları aşağıdaki anahtarında gösterilmiştir.

— Yan yapraklar yayık, ovat — oblong, tepede az çok obtus, kenarları tam veya az belirli dişli. Orta yapraklar dik, küçük, tepede az çok obtus veya sivrice ve ekseriya içe doğru kıvrık. Sporan-

Şek. 2.— Bölgemizdeki *Selaginella denticulata* türünden
a. yan. b. orta yaprak.

gium başağı ince, silindrik, tek veya çift, saplı, sap kısmı 3 sm. ye kadar ve dekussat küçük yapraklı. *S. helvetica* (L.) Lk.

— Yan yapraklar yayık, geniş ovat, tepede sivrilmiş, kenarları ince testere dişli. Orta yapraklar dik, küçük, tepede uzun sivrilmiş, kenarları ince dişli (Şek. 2). Sporangium başağı silindrik, sapsız. *S. denticulata* (L.) Lk

LİTERATÜR

- BAYTOP, A. (1955): 4. Türk Biologi Kongresinin botanik gezileri, Biologi, cilt 5, sayı 22, 158.
- (1957): Isparta ve Beyşehir havalilerinde bir botanik gezi, Biologi, cilt 7, sayı 1,
- (1958): Soguksu - Yeşilköy gezisi, Türk biologi dergisi, cilt 8, sayı 4, 90.
- (1960): Halkalı — Florya gezisi, Türk Biologi Dergisi, cilt 10, sayı 4, 139.
- BAYTOP, T. (1948): Terkos gölü civarında toplanan tıbbî bitkilerin listesi, Farmakolog, 18, 276.
- (1949): Batı Anadolu bölgesinde bir botanik gezi, Farmakolog, 19, 333.
- (1950): Uludağın tıbbî bitkileri, Farmakolog 20, 14.
- (1953): Anadolu'da yetişmekte olan Digitalis türleri hakkında, Folia Pharmaceutica, 2, 161.
- (1959): Türkiye için yeni bir yüksükotu: Digitalis viridiflora Lindl, Tıp Fakültesi mecmuası, 22, 1364.
- BİRAND, H. (1952): Türkiye bitkileri (Plantae turcicae), Ankara Üniv. Fen Fak. Yay. No. 58
- BOİSSIER, E. (1884): Flora orientalis, vol V, 746 (Genève).
- BONNIER, G.: Flore complète de la France, Suisse et Belgique, tome XII, 121 (Paris).
- HEGİ, G. (1906): Illustrierte Flora von Mittel - Europa, Bd. I, 70,
- KASAPLIGİL, B. (1947): Kuzey Anadolu'da Botanik gezileri, 184 (İstanbul).
- RECHINGER, K. H. (1943): Flora Aegaea, 73 (Wien).
- SMİTH, G. M. (1955): Cryptogamic Botany, vol II, 196.
- VARDAR, Y. (1950): Memleketimiz bitki topluluğunu tanımaya çalışalım, Biologi, cilt 10, sayı 4, 139.
- ZEYBEK, N. (1960): Türkiyenin tıbbî bitkileri, 1 — Kuzey-Doğu Anadolu (Pontus) Bölgesi, (İzmir).